

Maurycy Gawarski (PISnSS)

Jubileuszowe X Spotkanie o Sztuce Orientu – Sztuka Buddyjska

26–27 października 2023 roku w siedzibie Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie odbyło się jubileuszowe X Spotkanie o Sztuce Orientu, poświęcone w całości sztuce buddyjskiej.

W ogólnopolskiej konferencji naukowej, zorganizowanej przez Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata i Pracownię Studiów nad Buddyzmem Wydziału Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego, we współpracy z Państwowym Muzeum Etnograficznym w Warszawie, wzięło udział 19 prelegentów z wiodących ośrodków krajowych i zagranicznych (Niemcy, Ukraina).

Spotkanie miało na celu przedstawienie aktualnego stanu badań nad sztuką buddyjską w Polsce, prezentację krajowych kolekcji muzealnych, a także integrację i wymianę doświadczeń między przedstawicielami środowisk historyków sztuki, orientalistów, kulturoznawców, etnologów, muzealników i konserwatorów dzieł sztuki Orientu.

W części otwierającej Spotkanie prof. Jerzy Malinowski przedstawił dwudziestoletnią historię Spotkań o Sztuce Orientu oraz publikacje Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata, dotyczące sztuki buddyjskiej. Prof. Marek Mejor postawił ważne, także z perspektywy rozpoczynającej się konferencji pytanie – „czy buddyści mają pojęcie sztuki?”, poszerzając w swoim interesującym wystąpieniu ramy dalszej dyskusji o sztuce buddyjskiej.

Ważnym wydarzeniem pierwszego dnia Spotkania było wystąpienie prof. Jadwigi Pstrusińskiej z okazji 50. rocznicy pobytu w Bamianie, w środkowym Afganistanie, gdzie do 2001 roku znajdowały się dwa największe na świecie kamienne posągi Buddy. Barwna opowieść, przepełniona cennymi refleksjami autorki, uzupełniona była fotografiami wykonanymi przez Andrzeja Ananicza i Tomasza Jaroszewskiego z późniejszej o dwa lata polskiej wyprawy do Bamianu „EWA-76”. Małżonka jednego z uczestników wyprawy, pani Zofia Ananicz, była obecna podczas prezentacji tekstu.

Referaty wygłoszone w pierwszym bloku tematycznym ogniskowały się wokół kwestii dotyczących obiektów sztuki buddyjskiej, znajdujących się w kolekcjach polskich.

Anna Katarzyna Maleszko w swoim wystąpieniu omówiła zabytki japońskiej sztuki buddyjskiej w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, w tym unikatowy na tle polskich kolekcji zbiór XX-wiecznej sztuki buddyjskiej, przekazany muzeum w 1972 roku przez japońskiego wydawcę i kolekcjonera Mitsugi Mochidę. Urszula Baszczyńska-Gosz przedstawiła zbiory sztuki buddyjskiej z kolekcji Muzeum Etnograficznego – Oddziału Muzeum Narodowego w Poznaniu, podając także przykład pochodzącej z Japonii, poddawanej obecnie kompleksowej konserwacji drewnianej rzeźby Buddy z XII wieku – unikatowej nie tylko w zbiorach polskich, ale także i japońskich. Dr Julia Fil, także z poznańskiego Muzeum Etnograficznego, przedstawiła historię i współczesne problemy identyfikacji thangka „Hayagriva Heruka” z kolekcji tego muzeum. Marek Piszczek w swoim referacie omówił wybrane chińskie drzeworyty ludowe z kolekcji Muzeum Narodowego w Warszawie (z donacji profesora Witolda Jabłońskiego), skupiając się na rzadko występujących motywach, będących przykładem synkretyzmu buddyjsko-taoistycznego. W wystąpieniu dr Amelii Macioszek z Uniwersytetu Gdańskiego poruszona została między innymi kwestia pary figurek z kolekcji Muzeum Lubuskiego im. Jana Dekerta w Gorzowie Wielkopolskim – nieznanym szerzej polskim historykom sztuki i orientalistom odlewów z brązu, zidentyfikowanych przez prelegentkę jako pochodzące z roku 525 n.e. przedstawienia Guanyin. Wystąpienie Macieja Góralskiego, wygłoszone także w imieniu nieobecnego dr. Krzysztofa Morawskiego, dotyczyło sensacyjnego odkrycia i zidentyfikowania dwóch figurek Buddy z jednej z prywatnych kolekcji w Polsce jako pochodzących z partii 10 000 przedstawień Buddy długiego życia – Amitajusa, zamówionych przed I wojną światową przez rząd Mongolii w warszawskiej fabryce Norblina.

Na drugi blok tematyczny złożyły się referaty dotyczące wybranych zagadnień sztuki buddyjskiej w świetle badań polskich naukowców oraz prac konserwatorskich dzieł sztuki orientalnej. Dr hab. Katarzyna Marciniak poświęciła swoje wystąpienie interesującemu zagadnieniu sztuki greko-

buddyjskiej, występującej w okresie od I wieku p.n.e do VII wieku n.e. na terenach starożytnej Gandhary (ob. pogranicze Pakistanu i Afganistanu), w której elementy oraz motywy zaczerpnięte ze sztuki grecko-rzymskiej obecne były w posągach i reliefach narracyjnych sztuki buddyjskiej. Prof. Agata Bareja-Starzyńska w swoim obszernym wystąpieniu przedstawiła kult i wizerunki bodhisattwy Tary, rozpowszechnione wśród Mongołów od XVII wieku do dziś. Prof. Bogna Łakomska omówiła interesującą kwestię transformacji dwunastu zwierząt chińskiego zodiaku w dwunastu bodhisattwów, która miała miejsce w kręgu kultury chińskiej w okresie od VI do VII wieku. Dr Katarzyna Zapolska przybliżyła natomiast temat dekorowanych motywami zaczerpniętymi z buddyzmu chińskich tkanin z późnego okresu panowania dynastii Qing (1644–1911). Anna Piwowska przedstawiła koreańskie malarstwo buddyjskie z XIV wieku, w tym cechujące się głęboką warstwą symboliczną wizerunki „Awalokiteśwary wody i Księżycy”. Dr Ewa Kamińska w swoim wystąpieniu poruszyła kwestię japońskich dzieł sztuki użytkowej, pośrednio wyrażających idee buddyjskie, skupiając się na koncepcji piękna w buddyzmie zen i estetyce *wabi* w rzemiośle artystycznym. Dr Anna Zalewska przybliżyła temat jednolinijkowych kaligrafii japońskich *ichigyōmono*, wywodzących się bezpośrednio ze sztuki klasztorów zen, a wykorzystywanych obecnie najczęściej jako element ozdobny w spotkaniach drogi herbaty. Dr Magdalena Furmanik-Kowalska poświęciła swoje wystąpienie wybranym współczesnym artystkom z Japonii, Korei i Chin, które w swojej twórczości przywołują buddyjską ikonografię, i postawiła pytanie, czy przykłady tej twórczości można odczytać jako „kontynuację rodzimej tradycji kulturowej czy raczej jako kicz?”.

Zagadnieniom ściśle konserwatorskim poświęcone było wystąpienie Magdaleny Kozar, omawiające *gyokugan* – tradycyjną technikę umieszczania kryształowych oczu w rzeźbach z drewna, na podstawie doświadczeń autorki wyniesionych z pracowni konserwacji rzeźby buddyjskiej „Meikodo” w Tokio.

Na koniec pierwszego dnia X Spotkania o Sztuce Orientu uczestnicy konferencji zaproszeni zostali do Muzeum Azji i Pacyfiku im. Andrzeja Wawrzyniaka w Warszawie na wernisaż wystawy „Odbicia Piękna. Chińskie

malarstwo na szkle z kolekcji Mei Lin” – wystawy przygotowanej pod patronatem Wydziału Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego i Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata.

Przedstawione w ramach konferencji referaty złożą się na publikację pokonferencyjną i będą opublikowane w najnowszym numerze czasopisma *Art of the Orient*, poświęconym sztuce buddyjskiej.

Maurycy Gawarski,
sekretarz naukowy X Spotkania o Sztuce Orientu